

KLIIMAKOGU KUI KESKKONNAÜHENDUSTE TÖÖRIIST KLIIMAEESMÄRKIDE POOLE LIIKUMISEL

Ida-Viru maakonna noorte kliimakogu näitel

EESTIMAA LOODUSE FOND, 2021

Eestimaa Looduse Fond (ELF) on sõltumatu vabäühendus, kes kaitseb loodust, kasutades parimat ekspertteadmist, uuenduslikke lahendusi ja igäühe kaasabi.

Autor: Maris Jõgeva, Ida-Viru noorte kliimakogu peakorraldaja, Eestimaa Looduse Fond

Dokumendi koostamist toetas European Climate Foundation.

Ida-Viru noorte kliimakogu oli osa 20 Euroopa vabäühenduse koostöös elluviidavast projektist "Climate action by European citizens delivers for development", mida rahastas Euroopa Liit.

EESTIMAA LOODUSE FOND

Kliimakogu on kliima teemadel korraldatud rahvakogu. Teistest kaasamise ja osalemise vormidest erineb rahvakogu eelkõige selle poolest, et arutus ja otsustamisel osalejad valitakse esindusliku juhuvalimi abil ning otsustamisele eelneb põhjalik teadmiste omandamise etapp. Kolmandaks disainitakse rahvakogud selliselt, et nendes tehtud otsused oleksid siduvad ja jõuaksid riigi või piirkonna poliitilistesse otsustesse ja strateegiatesse.

2021. aasta sügisel toimunud [Ida-Viru noorte kliimakogu](#) oli Eesti esimene kliimakogu. Selle eestvedajateks olid Eestimaa Looduse Fond ja Rohetiiger. Eestimaa Looduse Fond (ELF) on sõltumatu vabauhendus, kes kaitseb loodust, kasutades parimat ekspertteadmist, uuenduslikke lahendusi ja igaühe kaasabi. Kliimamuutus ja selle pidurdamine on üheks ELFi strateegiliseks töösuunaks. Rohetiiger on valdkondade ülene koostööplatvorm, mille eesmärk on luua tasakaalus majandusmudel. Rohetiiger toob kokku ettevõtjad, üksikisikud, avaliku sektori ja vabakonna ning oma muude strateegiliste suundade seas pakub demokraatia rikastamist kliimakogude läbiviimise ja juurutamise näol. Kliimakogu korraldamisele aitasid kaasa veel mitmed teised organisatsioonid.

Kliimakogu korraldajana seisab keskkonnaorganisatsioon silmitsi mitme katsumusega:

- korraldajana on keskkonnaühendused üheaegselt mitmes rollis: osaluskeskkonna loojad, kes peavad tagama info tasakaalustatuse, erinevatele huvirühmadele võimaluse tutvustada oma seisukohti ja osalejatele vabaduse kujundada arvamus varasemate ning lisandunud teadmiste pinnalt. Teisalt on keskkonnaühendused protsessis huvirühm, kellel on oma visioon ja tõenäoliselt ka lahendused, mida nad saavad osalus kogule tutvustada võrdselt teiste huvirühmadega. Üks põhiküsimus kliimakogu korraldamisel on, kuidas hoida lahus sõltumatu modereerija ja huvirühma rollid. Ida-Viru kliimakogu korraldamisel aitas sellele kaasa kahe veidi erineva fookusega organisatsiooni koostöö, kus Rohetiiger hoidis silma peal sellel, et protsess järgiks rahvakogu rahvusvahelisi standardeid ja oleks üles ehitatud tasakaalustatult. ELF jälgis õiglase ülemineku kavade koostamises osalenuna fookuse hoidmise ja

partnerlussuhete eest. Teiseks oli tähtis hoida erinevad ülesanded lahus ka ELFi meeskonnas - erinevad inimesed seadsid kliimakogu korraldamise ja huvirühma sõnumeid.

- kliimakogu korraldamine nõuab teadmist ja oskusi - näiteks kaasamise nüansid, aruteludisain, otsusteni jõudmise tehnikad, mida keskkonnaühenduses ei pruugi olla. Teisalt on vähemalt kliimateemadel aina olulisemaks muutumas oskused tuua kokku erinevad huvirühmad ja kasutada koosloomet komplekssetele probleemidele õiglaseid lahendusi otsides. Seepärast on ka need oskused tasapisi keskkonnaorganisatsioonides suurenemas. Ida-Viru kliimakogu korraldamisel oli abiks ELFi varasem töö Ida-Viru piirkonna õiglase üleminekuga, kus on tulnud katsetada erinevaid koosloomelisi meetodeid ja mis on andnud kogemuse sellest, et kaasamine ja koostöö on tulemuslikud. Kliimakogu korraldamine andis juurde kogemusi dialoogi hoidmisest sidusrühmadega ja koostööst erinevate osapooltega.
- kolmandaks jääb dilemma, kas ja kui palju on kliimakogu tulemusena sõnastatud ettepanekud ja nende elluviimise jälgimine kliimakogu korraldanud keskkonnaühenduse hooleks. Eriti on see keerukas juhul, kui ettepanekud on laiemas skaalas kui keskkonnaühenduse enda strateegilised suunad või siis lähevad otseselt vastuollu keskkonnaühenduse positsioonidega. Ida-Viru kliimakogu korraldamisel oli taas abiks protsessi disainitud koostöö erinevate organisatsioonidega, mille tulemusena sündis mitmeid ideid, kuidas edaspidi ettepanekute elluviimist jälgida. Näiteks pakkus kohalik kolledž selleks koostööd.

Kliimakogu väärtus keskkonnaühendustele seisneb eelkõige selle meetodi tõhususes järgmiste eesmärkidega töötamisel:

- üldine kogukondlik/ühiskondlik teadlikkus ja huvi kliimamuutusega seotud teemade vastu;
- kogukondade osalemise toetamine, et tekiks muutusteks rohkem sotsiaalset nõudlust, kodanikualgatust ja tegutsemist;
- otsustesse erinevate vaadete kaasamine selleks, et need arvestaksid paremini erinevate vajadustega kogukonnas;
- organisatsioonide vahelise koostöö parandamine.

Ida-Viru noorte kliimakogu kogemus

Eesti esimene kliimateemaline rahvakogu ehk kliimakogu toimus 2021. aasta novembris ja detsembris. Ida-Viru maakonna 16 - 29aastastele noortele mõeldud osaluskogu pealkiri oli "Kuidas tagada, et üleminek kliimasõbralikule tulevikule oleks noorte jaoks õiglane?" Ida-Virumaa on maakond Kirde-Eestis, mille heaolu on aastakümneid sõltunud põlevkivitööstusest. Kliimaeesmärkide pole liikumiseks tuleb maakonna majandus ümber kujundada, mille tulemusena kaovad paljud piirkonnale omased töökohad. Piirkonda

iseloomustab juba praegu inimeste, eriti noorte lahkumine, madalam palgatase ning vähene ettevõtlikkus. Kliimakogus osalenud noorte ülesanne oli hinnata piirkonna õiglase ülemineku kava ning täiendada seda noorte vaatest oluliste tegevuste ja sekkumistega.

Oktoobri lõpus said kliimakogus osalemise kutse ligikaudu 3500 noort idavirumaalast ning osaleda soovijad pidid end registreerima veebivormi kaudu. Registreerunute hulgast valiti välja 40 noort, kes esindasid maakonna noorte profiili kõige täpsemalt, arvestades meeste-naiste osakaalu, elukohta, hõivatust ja emakeelt. Kliimakogu toimus Covid-19 tõttu virtuaalselt. Osalejad kogunesid kolmel päeval: ühel nädalavahetusel teadmiste kogumiseks ja huvipoolte ärakuulamiseks, kaks nädalat hiljem ettepanekute sõnastamiseks. Viimasel arutelupäeval osales 25 noort ning ettepanekute üle hääletas nendest 21.

Noored rääkisid läbi ja sõnastasid kriteeriumid, mille abil hinnata erinevate ideede ja sekkumiste kliimasõbralikkust ja õiglust, hindasid maakonna õiglaseks üleminekuks tehtud plaane ja tegid ettepanekud nende täiendamiseks. Arutelude tulemusena sõnastatud 26 ettepanekut esitati ministeeriumitele ja piirkondlikule omavalitsusliidule, et arvestada nendega riiklikes kavades ja maakondlikus strateegias parimal võimalikul moel. [ELFile on eeskätt olulised järgmised tulemused:](#)

1. Üldine teadlikkus kliimateemadest

Kliimakogu ettevalmistamiseks korraldatud [antropoloogiline uuring](#) tõi välja, et kohalikud noored ei seosta keskkonnahoidu ja kliimaeesmärke. Nõrgad on nende jaoks seosed ka kliimamuutuse ja maakonna õiglase ülemineku plaanide vahel. Ehtasime kliimakogu üles n-ö kolmele sambale: kliimamuutus, siirdeprotsessid (üleminek kliimasõbralikumale tulevikule) ning piirkonna arenguperspektiivid. See aitas osalejatel neid seoseid paremini märgata, aga ka sõnastada ettepanekud seostele tuginedes. Rahvakogu meetodi üheks eeliseks on aruteludega kaasnev meediatöö. Kui esialgu oli kohalike huvi kliimakogu vastu vähene, siis vähehaaval võtsid nii kohalik kui üleriiklik meedia kajastada kliimakogut, sh kogus osalenud noori ja nende mõtteid. Protsessi tulemusena kujunesid kohalikud eestkõnelejad, kes oma kliimakogu kogemust jagades avasid ka süsinikuneutraalsele majandusmudelile üleminekuga seotud teemasid iseenda prismast, ärgitades nii kliimateemalisi vestlusi.

2. Kogukondade osalemise võimestamine

Ida-Viru noorte kliimakogu oli eriline sihtpiirkonna ja -rühma poolest. Paljude osalejateni ei olnud varem jõudnud info riigi ja kohaliku võimu plaanidest piirkonna õiglase ülemineku korraldamisest, rääkimata sellest, et nad oleksid osalenud seonduvates aruteludes. Kliimakogu tuli viia läbi eesti- ja venekeelsena, sest sihtrühmast tervelt 80% on vene emakeelega noored. Arvestada tuli ka osalejate vähese osalemis- ja demokraatiakogemusega. Protsessi tulemusena soovivad osa noori jätkata omavahelist koostööd, sh viia edasi kliimakogus sündinud ettepanekuid.

3. Erinevate vaadete kaasamine otsustesse

Eesti esimese kliimakogu korraldasime ühe konkreetse piirkonna noortele, et see aitaks tuua õiglase ülemineku plaanidesse noorte vaadet. Näiteks oli arvestatav osa kliimakogu ettepanekutest seotud haridus- ja täiendõppe võimalustega. Kuigi haridusel ja täiendõppel oli ka varem õiglase ülemineku plaanis oluline koht, rõhutasid noored rohepöördeks vajalike erialade tähtsust, kohaliku õppe kvaliteeti ja edaspidigi kohalike noorte arvamuse küsimise olulisust haridusvalikute üle otsustamisel.

4. Organisatsioonidevaheline koostöö

Kliimakogu on meetodina nõudlik ning eeldab koostööd nii teadmiste koondamisel, nende edasiandmisel kui ka ettepanekute elluviimise toetamisel. Teadmiste ja sidusrühmade kuulamise etappi kaasati teadlasi, piirkonnas tegutsevaid ettevõtjaid, arendusorganisatsioone. Ministeeriumite ja piirkondliku otsustuskoguga räägiti läbi, millised on võimalused kliimakogu ettepanekute arvestamiseks riigi ja kohalikes strateegiates ning arendusplaanides. Loodud kontaktid ja tugevnenud koostöösuhted on kasulikud ELFi edasises töös.

Soovitused kliimakogude korraldajatele

1. Kliimakogu sobib hästi mitmetahuliste teemade arutamiseks ja komplekssetele probleemidele koos kogukonnaliikmetega lahenduste otsimiseks. Nii võib rahvakogu soovitada töömeetodina kliimateemadega tegelevatele keskkonnaühendustele, sest see aitab kaasa üldisele teadlikkusele, toob rohkem inimesi arutelude juurde ja võimaldab leida kohalike oludega kõige paremini sobivad lahendused üleminekuks vajalikeks muutusteks.
2. Kliimakogus lahendatava küsimuse oskuslik raamistamine aitab mõista kliimamuutusega ja sellega tegelemiseks vajalike sammude vahelisi seoseid. Teemavalik võiks olla piisavalt kitsas, et hoida arutelude fookust ja võimaldada osalejatel enne otsustamist probleemi mõistmiseks selle erinevaid tahke süvitsi uurida. Teisalt peab teemavalik olema piisavalt lai, et erineva tausta ja kogemusega osalejad sellega haakuksid. Teema raamistamisel on kasulik arvestada osalejate teadmiste, kogemuste ja piirkonna eripäradest tulenevate muude tingimustega. Selleks on hea teha eeluuringsid ja muud taustatööd.
3. Kliimakogus osalejate arutelu tulemusel sündinud otsused ei pruugi ja ei peagi minema kokku keskkonnaühenduste vaadete ja seisukohtadega. Seepärast on keskkonnaühendusele tähtis mõelda läbi, kuidas ühendada sõltumatu korraldaja ja huvirühma esindaja roll.